

NORRLANDSTUR 2011

Dagfjärilar, trollsländor, humlor och däggdjur

2 juli – 15 juli 2011

Stefan Lithner

grön flodtrollslända Vännäsbyn 2011-07-08

Foto Stefan Lithner

På kvällen den första juli hämtade jag min medresenär Freddy Persson vid järnvägsstationen i Karlshamn, dit han anlände med tåg från Göteborg.

2/7

Morgonen den andra juli lämnade vi Karlshamn strax efter klockan 06 och for i maklig takt väg E22 mot dagfjärilslokaler i norra Kalmar län. Då vi närmade oss Gamleby bröt ett kraftigt skyfall ut varför vi åkte in till byns centrum och provianterade.

Omkring en halv timma senare hade regnet upphört. Solen gjorde sitt bästa för att tränga igenom molnridån, men lyckades inte. Fram emot klockan 11 var dagen fortfarande fuktig och kvalmig men solen hade ännu inte trängt igenom molnen. Vid första lokalen fann vi ovanligt stora antal av smalsprötad-, bredbrämrad- och liten bastardsvärmare. Freddy räknade 24 smalsprötade, 19 bredbrämade och 14 mindre. Här fanns också minst fyra exemplar av en Leptidea. Vår bedömning var att detta var skogsvitvingar.

Förutsättningarna för den ena av målarterna på denna lokal, kronärtsblåvingen hade reducerats avsevärt då vägverket huggit ner de relativt få bestånden av sötvedel som växer här, till att utgöra endast några c:a decimeterhöga stumpar med enstaka blad på. Det fanns ett antal ljung-/hedblåvinge. Vi säkerställde endast ljungblåvinge av dessa båda arterna. Efter en god stunds letande gjorde en riktigt stor blåvinge entré och efter en stund ännu två. Studier av

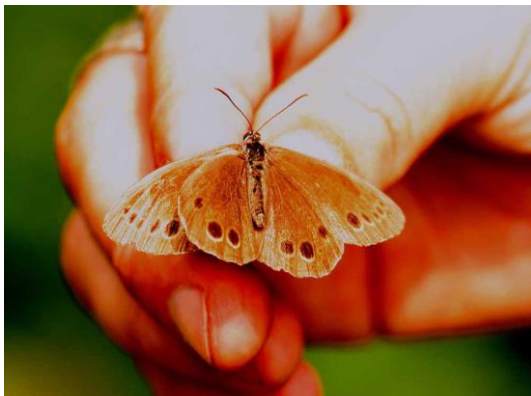
våra foton avslöjade att de två större av dessa stora blåvingar var hanar av kronärtsblåvinge, medan den tredje var en hane av puktörneblåvinge.

Freddy presenterade mig här också för min första skogskackerlacka.

Vi for därefter ut till Loftahammar, där Freddy är väl förtrogen med området. Vår målsättning var att hitta apollofjäril och klubbsprötad bastardsvärmare. Vinden var tämligen hård vilket försvårade vårt sök. På första lokalen fann vi endast bredbrämrad bastardsvärmare, men längs vägen ut mot Hammaren fann vi apollofjärilar på två lokaler. Vid Gubblyckan (6417560, 1555650) fann vi åter åtskilliga bastardsvärmare; elva klubbsprötade-, 14 bredbrämde- och åtminstone fyra liten bastardsvärmare. Bland övriga insekter kan vi nämna ängsblåvinge, aspglansbagge och den magnifika bromsen *Tabanus sudeticus*.

Vi gjorde ett kort stopp vid sågverket vid Tättö (6419667, 1546665) i hopp om att hitta någon ekoxe och någon långhorning. Vi fann endast en bitbock.

Från Åtvidaberg åkte vi till Göttrps Storäng utanför Bjärka-Säby (6462142, 1497596). Det tog en stund innan vi fann några dågräsfjärilar på solbelysta sidan av dungen. Arten var mycket aktiv och vägrade sitta still. Vi fångade därför ett djur för att förvissa oss om att det var sådana. I gräset utanför dungen fann vi också bredbrämrad- och liten bastardsvärmare.

dågräsfjäril Göttrps Storäng 11-07-02 Foton Stefan Lithner

bredbrämrad bastardsvärmare Göttrps Storäng 2011-07-02

Efter vårt besök vid Göttrps Storäng var vår ambition att åka till Grytkärren i Ulrika f:g, men ett kraftigt skyfall gjorde att vägen genom Bestorp ut till väg 34 var översvämmad. Vårt försök att ta oss runt översvämningarna ut till väg 34 via Sättra och Boda visade sig alltför tidsödande för att vi skulle ha förutsättningar att ta oss till lokalen innan det blev mörkt. Vi valde därför att avvakta med besöket här och körde till Munkhyttan Västmanland.

3/7

Morgonen var kall, mulen och fuktig. Solen ville inte visa sig. Så småningom började blåvingarna flyga. Antalet ljungblåvingar var mycket stort. Vi fann en och annan violett blåvinge och så småningom även vår första skogsgräsfjäril (6609956, 1461132). Vi fann här också ett exemplar av den vackra bromsen *Laphria flava*, en fyrbandad blombock och en hane av blå jungfruslända. Trots ihärdigt sök efter asknätfjäril och väddnätfjäril fann vi inga sådana.

Omkring klockan halv elva lämnade vi området och for till Vinarn (6663241, 6663241) några km SSV om Smedjebacken för att även i år försöka hitta brun gräsfjäril. Vädret var oss inte nådigt. Det hade regnat åtskilligt på vägen upp. När vi anlände hade regnet visserligen

upphört, men det var fortfarande vått i gräset och molnigt med varmt i luften. Vi fann sex arter dagfjärilar, av vilka skogsgräsfjärilar nedkrupna i grässvålen kanske tydligast belyser vår nit. Någon brun gräsfjäril fann vi ej. Humlorna lät sig inte nämnvärt störas av bristen på sol. Vi fann här åtminstone fyra arter, av vilka skogsjordhumla och ljunghumla glädde oss mest.

På vår väg mot Funäsdalen stannade vi till vid Alderängarna NV om Mora (6771251, 1425618), i hopp om att någon brun gräsfjäril fortfarande skulle flyga här. Vi sökte genom ängsmarken mellan ungefär klockan halv sex och halv sju på kvällen. Solen hade äntligen krupit fram. Skuggorna var ganska långa. Någon brun gräsfjäril fann vi inte, men däremot åtskilliga exemplar av resans första grön blombeck.

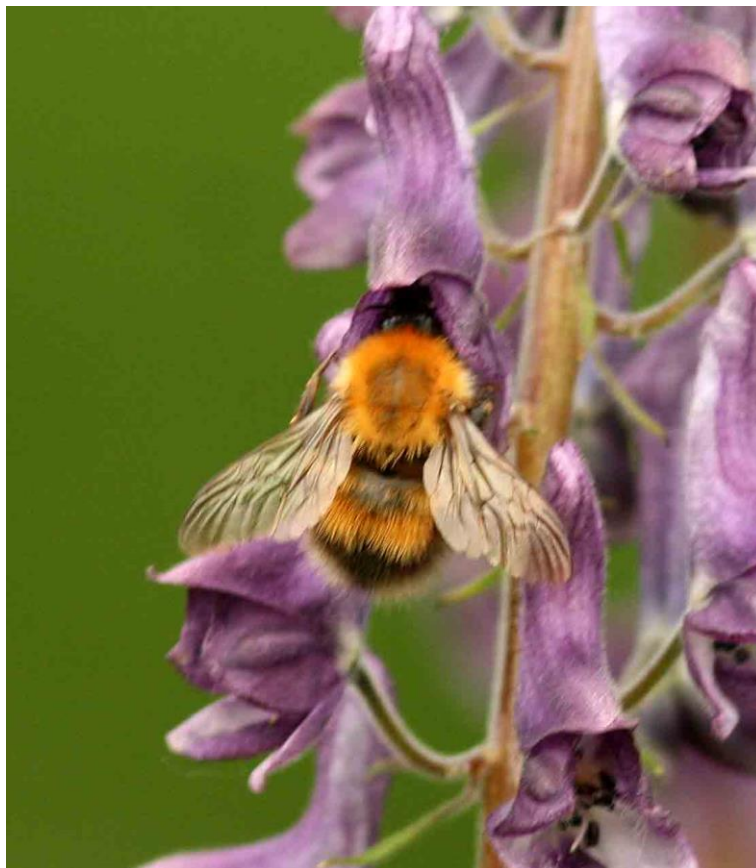
Natten tillbringade vi på vandrarhem i Särna.

4/7

På morgonen gav vi oss iväg klockan 06 och körde väg 311 mot Tännäs med förhoppningen om att något eller några däggdjur fortfarande skulle röra sig utmed vägen. Några skogsharar visade sig.

Då vi anlände till Funäsdalen regnade det. Vi besökte en vägslänt vid uppfarten till Sörmons Fritidsby strax öster om Funäsdalen i hopp om att hitta någon violett guldvinge här. Men dels hade sommaren varit tidig, dels hade vägansningsniten närmast körbanan åter varit i farten alltför tidigt och dels småregnade det ihållande, så vi fann inga dagfjärilar alls här.

Efter koffeinbaserade styrketårar i Funäsdalen, varefter regnet ehuru med stor tvekan gjorde uppehåll, åkte vi upp till Vivalen (6944656, 1327195). Nordisk stormhatt var i färd med att slå ut varför aktiviteten bland humlorna inte syntes hög, men vi fann så småningom såväl tjuvhumla som stormhattshumla.

stormhattshumla Vivalen-Funäsdalen 2011-07-04

Foto Stefan Lithner

Vi fortsatte sedan till Helaxfjället just där stridsvagnshindren kommer ner till landsvägen (6942446, 1320211) i hopp om att regnet skulle ge vika och vi skulle lyckas hitta någon fjällvickerblåvinge, men vädret var oss ej nådigt.

Förhoppningar om något bättre väder senare på dagen gjorde att vi sakta drog oss upp mot Flateruet. På vägen dit uppmuntrades vi av en tjäder som satt alldeles intill vägen. Vi stannade också vid lokalen som anges som ”Stranden 1 km N” för att där söka violett guldvinge, men fann ingen sådan. Några kilometer innan vi nådde Flateruet fann vi resans första fjällämlar och på själva Flateruet inskränkte sig insektsaktiviteten till ett exemplar av myrflickslända.

Enär vi nu befann oss bara omkring 23 – 24 mil från den träsksångare som sjungit vid Bleckåsen i Krokoms kommun sedan åtminstone den 18 juni, och tidpunkten på dygnet närmade sig den tidpunkt då Locustellor vanligen börjar sjunga, så åkte vi den bitvis charmiga och spännande vägen via Hedeviken, Åsarna, Brunflo upp till Östersund och Alsen. Några ögonblicks förvirring vid Alsen rörande den exakta lokalen gjorde att jag ringde senaste rapportören Tommy Magnusson, Umeå. Utöver klara direktiv om lokalen berättade Tommy också att han under dagen hittat en större dagsvärmare i en syrenbuske vid Ås, halvvägs mellan Östersund och Krokoms, vilket rimligen borde vara första fyndet för Jämtland. Tyvärr medgav vårt upplägg inte sök efter denna. Det hindrade ändå inte att vi gladdes med Tommy. Strax före halv åtta anlände vi till Bleckåsen. När jag steg ur bilen föll blicken genast på en praktbetonika i vägaren. Freddy fann ännu en skogskackerlacka. Träsksångaren hade setts lämna området närmast landsvägen omkring tio minuter innan vi anlände. Det tog ända till fram emot klockan 22:15 innan träsksångaren hördes. Den sjöng därefter flitigt och lät sig studeras på nära håll. Trots mycket nära uppvaktning av de mest närgångna fotografierna så var det fotografierna som lämnade fågeln och inte tvärtom, viket man kunde befara.

praktbetonika Bleckåsen 2011-07-04

träsksångare Bleckåsen 2011-07-04

Foton Stefan Lithner

Strax före klockan 23 höll Freddy och jag krigsråd. Vi hade planerat att försöka se även polyglottsångaren vid Klimpfjäll. Sångarens aktivitet kunde vara låg mitt på dagen, varför vi gärna ville komma till lokalen ganska tidigt på dagen. Sträckan upp till Klimpfjäll var ungefär 40 mil. Vi rullade.

5/7

Omkring klockan 01:30 befann vi oss ungefär 5 mil söder om Strömsund, där två älgar korsade vår väg tämligen nära oss. När vi hade någon mil kvar till Hoting var det halvljust. Vi upptäckte då den första smågnagaren på vägen. Vi vände och körde tillbaka ett par hundra meter i hopp om att återse djuret. Vi gjorde ej så, men snart fann vi ytterligare djur som

korsade vägen. Några av dem kunde vi se så pass väl att vi kunde identifiera dem till art. Två av dem var skogslämlar: I det tidiga ljuset rent svarta med mycket kort svans. Åtminstone en av gnagarna var en gråsidig, halvmörka, gråtonade med mörkare huvud och framrygg och med mycket kort svans. Ett av djuren var ganska jämnt bruntonat, men tyvärr lyckades jag inte riktigt se hur lång svansen var. Detta var sannolikt en åkersork. Ytterligare åtminstone tre smågnagare såg vi ute på asfalten, vilka vi inte lyckades se så väl att vi kunde artbestämma dem. Under denna ganska korta sträcka, bara någon kilometer visade sig en järv i vägkanten. Storleken, grovleken, proportioner och färg gjorde att vi egentligen inte tvekade, men vetenskapen om att skogsjärvar är utomordentligt fåtaliga, och de skogsjärvar jag hört talas om bestod av ett litet bestånd i norra Hälsingland gjorde att jag funderade några ögonblick. Efterkontroll när jag återvände till Karlshamn visar bl. a. att det under 2010 registrerades en sannolik föryngring i detta område och ytterligare en sannolik föryngring endast omkring 3 mil OSO om förstnämnda området. Revirmarkeringarna på fyndkartan är c:a 3 mil i diameter. http://www.viltskadecenter.se/images/stories/Publikationer/preliminara_resultat_fran_inventeringar_av_jarv_2010.pdf

Utöver en järv visade sig även rödräv utmed vägen vid två tillfällen på en sträcka av knappt tre mil.

Till Soldalens Kamping just NV om Klimpfjäll (7216711, 1451026) anlände vi halv åtta. Kort senare anlände Hans Bister i sällskap med Svante Åberg från Stockholm. Ytterligare tre personer anlände kort därefter. Polyglottsångaren hittades snart av en av dem som var väl förtrogen med fågeln. Den uppehöll sig större delen av tiden i omedelbar närhet till en härmsångare och föreföll väl hemmastadd på lokalen.

Medan vi fortfarande studerade sångaren fick Freddy ögonen på en stormhattshumla som slog sig ned i en nordisk stormhatt alldeles intill oss. Fyndet väckte uppmuntran bland de församlade fågelskådarna som gärna avnjöt åsynen av denna också. Just där Freddy och jag parkerat fanns ett litet bestånd av fjällvedel som hade attraherat ett par stycken rallarjordhumlor. När vi återvände till detta bestånd gjorde två trollsländor entré. Den ena var en gungflymosaikslända och den andra var en starrmosaikslända. Trollsländor är rovdjur. Predation på ornitologer är hittills ej beskriven.

Hans Bister med starrmosaikslända Klimpfjäll 2011-07-05
Foto Stefan Lithner

Freddy Persson och jag gjorde därefter sällskap med Hans Bister och Svante Åberg upp till den mest kända av våra fjällrävslyor. På vägen ifrån Soldalens kamping stannade vi till vid en blomsteräng intill vägen för att ägna kung Karls spira några ögonblick. Här fann vi också ett par myrpärlemorfjärilar och en svavelgul höfjäril.

Väl ute vid jokken vandrade vi några hundra meter ut till en lämplig liten upphöjning på västra sidan av jokken omkring 400 meter från lyan. Inledningsvis sågs endast honan vila på en av kullarna kring lyan. Snart började valpar kika fram. Så småningom kunde vi se två vuxna djur och åtminstone tio valpar. De vuxna djuren engagerade sig stundtals med att fånga någon gnagare, vilket inte krävde några större insatser. Vi såg framför allt honan göra korta utflykter på mellan några tiotal och något hundratal meter för att därefter återvända med en smågnagare. Vid åtminstone två tillfällen kunde vi se att hon återvände med en fjällämmel. Ett par fjällabbar, ett par ljungpipare och några lappsparvar uppehöll sig också omkring oss. Promenaden till utsiktsplatsen och åter presenterade några fjällgräsfjärilar trots det molniga och något fuktiga vädret.

Efter tips inhämtade under förmiddagen begav sig Freddy och jag oss upp till vägsträckans högsta punkt. Därifrån gick vi en härlig promenad över fjällhed upp till en kulle varifrån vi på behörigt avstånd kunde studera fjällugglorna där de fem ungarna just var i färd med all lämna boet. Under promenaden till utsiktspunkten och tillbaka såg vi fjällabb och ljungpipare och lappsparv åtskilliga gånger. Fjällpipare och vanlig groda tillhörde de mindre vanliga inslagen.

Frammot kvällen uppsökte Freddy och jag Kultsjögården nära Saxnäs (7207675, 1478755). Efter kvällsmålet gjorde vi nedslag i vägrenen just väster om vandrarhemmet. Här fann vi enstaka svavelgul höfjäril, några blåvingar, blåklockshumla, några honor av berghumla, ett tiotal lapphumlor och några trädgårdshumlor.

6/7

På morgonen lämnade vi vandrarhemmet klockan 04:15 och åkte åter mot Borgafjäll med förhoppningen om att få se bl. a. däggdjur. Omkring tre kilometer väster om Saxnäs fann vi åtskilliga smågnagare på asfalten. Vi identifierade c:a 25 fjällämlar, en skogslämmel, tre gråsidingar, och såg därutöver ett mindre antal smågnagare som vi inte lyckades identifiera.

Vi for denna morgon ett stycke förbi vägens högsta punkt. Vi fann flera fjällabbar och ljungpipare, men också bergand och smalnäbbad simsnäppa i ett par av gölarna. Av däggdjur noterades fjällämmel och hermelin.

fjällämmel Borgafjäll 2011-07-06

Foto Stefan Lithner

hermelin Borgafjäll 2011-07-06

Foto Stefan Lithner

På vägen tillbaka mot Saxnäs stannade vi till vid Soldalens Kamping där vi såg ytterligare fjälllämmel, skogslämmel och gråsidning. Just intill gamla affären stannade vi för att lyssna och spana efter dvärgsparv, som nästan genast började sjunga.

På vägen tillbaka mot Saxnäs fann vi en skogssork sittande ensam på asfalten. Väl tillbaka vid Kultsjögården gjorde vi ännu ett studium i det dike där vi funnit flera insekter kvällen innan. Denna gång hittade vi sex arter humlor: fem lapphumlor, två ljunghumlor, fem honor av berghumla, en hushumla, en jordsnylthumla och en lappsnylthumla. Resans enda bruna blåvinge fann vi också här.

Omkring klockan elva lämnade vi Saxnäs och rullade mot Vilhelmina. Under ett kort stopp 27 kilometer väster om Vilhelmina gjorde en tallbock en snabb visit på vindrutan, medan jag befann mig i viloläge.

Cirka en mil väster om Arvidsjaur stod ännu en älg på en myr knappt hundra meter från stora vägen. Vi gjorde ett kort stopp på en vändplan (7282153, 1632647) för att titta lite närmare på älgen. Där fann vi även två honor av berghumla och en trädgårdshumla.

Omkring klockan halv tio nådde vi Kukkolaforsens kampingplats (7342872, 1873343), hyrde en stuga och gav oss sedan ut för att se hurudan aktiviteten var bland humlorna så dags på kvällen. Vi fann några lapphumlor, en rallarjordhumla, en skogsjordhumla och en hushumla. Vi sov sedan till strax före klockan 03.

7/7

Klockan 03 gav vi oss iväg i bil för att leta däggdjur. Vi körde i maklig fart från strax norr om Kukkola åt väster mot Björkfors.

Efter c:a tio minuter såg vi en skogshare. Vid Leipijärvi svängde vi söderut mot Nikkala. Efter c:a fyra kilometer såg vi första smågnagaren som dock förblev obestämmd. En kilometer norr om byn Keräsjoki identifierade vi första gnagaren, en åkersork, och en kilometer söder om byn en gråsidning. Vi fortsatte över väg E4 i riktning mot Seskarö. Omkring 800 meter söder om Västra Nikkala fann vi ännu en åkersork. Just vid avfarten från stora vägen (Väg 400) ner till kampingplatsen vid Kukkolaforsen sprang en skogslämmel över vägen. Klockan var då 04.

Vi vaknade omkring klockan halv sju. En timma senare återupptog vi våra insektsstudier. Grön flodtrollslända fann vi framför allt patrullerande längs den lilla kanalen som löper parallellt med Torne Älv just norr om diket som löper ut i älven norr om fiskemuseet. I högrötsvegetationen just norr om diket fann vi åter lapphumla i stort antal, åtskilliga rallarjordhumlor, åtskilliga hushumlor, åtskilliga trädgårdshumlor, skogsjordhumla och stenhumla. Freddy såg här en gråvit humla med distinkt svart interalarband mellanlanda på Rubusblommor. Efter våra fynd av sandhumla något senare på förmiddagen, är vi av uppfattningen att även detta djur var en sandhumla.

Vi letade oss längs byvägen blomrika kanter upp till väg 400, och därifrån längs denna åt norr. Freddy fick här ögonen på en mindre frågeteckenbock. Förekomsten av humlor var god då solen sken, men medan det regnade var även humlorna mindre lätta att hitta.

Vi passerade ortnamnsskylten "Kukkolaforsen". Öster om vägen börjar här åkermark som bitvis består till större delen av mjölkört, strandveronika och midsommarblomster, med rika inslag av bl. a. klöver och gulvial. I detta område fanns stora mängder av humlor. Utöver redan nämnda hittade vi även åtminstone två taigahumlor. Här fann Freddy en sandhumla som ivring kröp omkring i en gulvial. Under fortsatta eftersöket hittade jag en sandhumla i

strandveronika. Jag fångade den mellan plastmuggar, men fick en gren av veronikan mellan muggarna. Jag tittade på humlan, men för att kunna fotodokumentera den krävdes att jag fick bort grenen och lyckades vända ena muggen medan humlan var kvar i andra muggen. Under denna manöver lyckades humla ta sig ut.

Jag rapporterade fyndet på Artportalen och laddade upp den bättre av de bilder Freddy Persson lyckats ta den 30/7. Fem dagar därefter hade Mats Karström varit på lokalen. Även han lyckades finna arten och dessutom få bättre bilder på dem. Enda skillnaden mellan våra djur och Mats Karströms djur är att djuren i början av augusti var blekare, nästan vita, medan våra djur var mera grå med en aning gul ton och således mera lika den bild som finns i Holmström: HUMLOR Alla Sveriges arter.

taigahumla Kukkolaforseen 2011-07-07

Foto Stefan Lithner

ljunghumla Kukkolaforseen 2011-07-07

Foto Stefan Lithner

Efter lunch lämnade vi Kukkolaforseen och körde vägar genom Björkfors - Mansheden – Korpikå – Storsien – Morjärv - Överkalix och sedan upp till Vännäsbyn. Vi gjorde fem sex stopp vid sandslanter, grustag och vedstaplar i ambitionen att finna någon intressant insekt. Det mest spännande vi fann var en helsvart (melanistisk) humla vid Mansheden, vilken vi inte ens vid efterarbetet lyckades få något artnamn på.

Till Vännäsberget anlände vi omkring klockan 17:30 och inkvarterade oss på Norrgården. Under kvällen hördes småspov regelbundet. Freddy lyckades uppmärksamma en ortolansparv som sjöng en liten stund.

8/7

Vi steg upp vid midnatt för att söka däggdjur i första hand. Taiganäbbmusen är känd från detta område och utgjorde målarten för besöket här. Vi körde långsamt vägen parallellt med Kalix Älv i huvudriktning nordväst. Nästan mitt i byn, där det fortfarande är ganska tätt mellan husen sprang en grävling tvärs över vägen, och någon kilometer in på den del av vägen som inte är asfalterad sprang en dvärgnäbbmus över vägen. På återfärden mot gården var en pärluggla mycket nära att flyga in i framrutan på bilen.

Väl framme vid Norrgården klockan 01:05 bestämde vi oss för att köra samma sträcka igen. Denna gång stannade vi på några ställen för att lyssna och gå ett litet stycke på skogsvägar. Vid ett av stoppen lyckades Freddy fotografera en halv vanlig näbbmus och vid våra vandringar längs ett par skogsvägar gav bl.a. sävsångare, åkersork, purpurlöpare och vanlig groda. Strax innan klockan 03 tog vi paus och sov.

Nästa pass påbörjade vi omkring klockan 09:45. Vi stannade då vid början av en skogsväg c:a 3,5 kilometer NV om Norrgården (7383820, 1809596). Denna punkt ligger c:a 600 meter från

Kalix älv. Det förvånade mig därför åtskilligt när Freddy sa att där sitter en grön flodtrollslända till. Det visade sig att här fanns åtskilliga gröna flodtrollsländor här. Vi kunde konstatera åtminstone fem exemplar runt vägskälet. Övriga insekter vi identifierade här var fyrbandad blomcock, grön blomcock, hushumla, lapphumla och hedblåvinge.

Vi åkte sedan ytterligare 800 meter till en korsning med en bäck (7384162, 1808286). Här fanns ytterligare åtminstone tre gröna flodtrollsländor åtminstone 15 grön blomcock, enstaka hushumlor och lapphumlor. Vi fann här också en skogsgräsfjäril och en vitvinge (*Leptidea*). Den blev inte infångad för närmare studier. Våra efterstudier visar att Nationalnyckeln Fjärilar: dagfjärilar och Söderström; Svenska fjärilar en fälthandbok, anger ungefär samma utbredning för skogsvitvinge (*L. sinapis*); ungefär resp. nästan upp till vår fyndplats, men olika utbredning för ängsvitvinge (*L. reali*). Enligt Nationalnyckeln når utbredningsområdet för ängsvitvingen inte in i Norrbottens län, medan utbredningsområdet i Svenska fjärilar når upp till vår fyndplats.

Jag företog en mindre vandring längs vattendragen. Här fanns rikligt med bäverkapningar. Efter en stund fann jag dämmen och vid ett av dessa en väl sammansatt hög av organiserade kvist- och grenbitar som föreföll vara ett bo. Ytterligare en stund senare fann jag ett aktivt uttergryt. Ingångshålet var beläget ca fem meter från vattenbrynet och omkring tre meter högre än vattenytan. Trots att det regnat under förmiddagen så att droppnedslagen tydligt kunde läsas i den mjuka sanden, var kanspår genom dessa teckningar tydliga ända från ingångshålet till vattenytan. Då jag just anlände till platsen hördes ett halvhögt knak och ett kort nasalt ljud som närmast kan liknas vid en vissling på andra sidan av vattendraget.

Nästa stopp gjorde vi efter 6,0 kilometer från Norrgården, där ännu en markväg leder ner till älven. Här fann vi åter ett antal humlor: hushumla, rallarjordhumla, ljus jordhumla, lapphumla åkerhumla, och flera grön blomcock och en fyrbandad blomcock.

På vägen tillbaka mot Norrgården stannade vi vid ännu en markväg som leder ner mot älven (7384825, 1807757). Här fann vi ungefär samma humlearter som på föregående stopp.

kamgräsfjäril möjl *Coenonympha pamphilus winbladi* Vännäsberget 11-07-07 Foto Stefan Lithner

Intressantare var fyndet av en liten kamgräsfjäril med väldigt lite vitt på bakvingens undersida.

Vi kände till existensen av *Coenonympha pamphilus winbladi* som beskrivits från norra Norrbotten, men visste väldigt lite om detta taxon.

Under efterarbetet lyckades vi inte finna någon illustration av detta taxon. Jag vände mig till Bo Söderström, som hänvisade mig till Claes Eliason. Claes skriver efter att ha tittat på mina bilder att det kan vara svårt att avgöra så diminutiva skillnader som mellan underarter utifrån enstaka fotografier. Det är nog snarare så att har man hittat en fjäril inom ett område från vilket en underart är beskriven bör den kanske automatiskt hänföras till denna oavsett om individen är mycket typisk för den beskrivna underarten eller ej. Om sedan alla underarter bör upprätthållas är en annan fråga. ... I framtiden då DNA-tekniken blir billigare kan närmare undersökningar av underarters DNA bli aktuell. Avgörande för många underarters upprätthållande är att de har annan invandringshistoria efter istiden och därför ännu kan vara genetiskt åtskilda trots att förekomsterna idag är överlappande. Många forskare ignorerar alla beskrivna underarter som överlappar geografiskt och föredrar att kalla dem lokalformer, men framtiden får utvisa vem som får rätt.

Efter lunch fortsatte vi mot Mårdudden via Yttre Lansjärv – Flakaberg – Vuottas – Vitträsk. På vägen gjorde vi ett antal stopp vid sandslänter, grustag och vedstaplar i hopp om att hitta några roliga insekter. Tjugo kilometer öster om Mårdsel stannade vi vid en virkesstapel invid sandig markväg (7372920, 1754081). Här lyckades Freddy följa en sandjägare med blicken tills den landade. Efter något ögonblicks undran såg vi att det var en skogssandjägare.

Vid T-korsningen i Mårdsel svängde vi åt sydost och körde några kilometer parallellt med Råne Älv för att besöka en av de lokaler där jag såg grön flodtrollslända 2008. Aktuella nedfart till älven var spärrad av ett nedsågat träd, varför vi stannade snarast därefter. Vi hade just stigit ur bilen, och var i färd med att plocka en nyfångad hona av en glanstrollslända ur håven då ett fordon rullade in till väggkanten mitt för oss. Linda Strand vevade ner rutan och frågar vad vi hade fångat. Min begränsade erfarenhet av honor av glanstrollsländor gjorde att jag inte just då visste det. Sländan bestämdes efter en liten stunds studier till hona av mindre glanstrollslända. Under tiden hade två gröna flodtrollsländor och en fjällmosaikslända blivit infångade vid diket intill landsvägen. Ytterligare en grön flodtrollslända sågs här.

skogssandjägare Ö om Mårdsel 2011-07-08 Foto Stefan Lithner

mindre glanstrollslända Mårdsel 2011-07-08 Foto Stefan Lithner

Freddy och jag for därefter till Jokkmokk där vi inkvarterade oss på vandrarhem.

9/7

Morgonen var våt. Vi anlände till Anabäcken (7412378, 1679274) strax före klockan nio. Vi hade förhoppning om att hitta flera av myrlandskapets dagfjärilar här, men det var praktiskt taget tomt på fjärilar. Då vädret blev lite varmare fann vi en enda brunfläckig pärlemorfjäril, en enda svavelgul höfjäril och en enda hedblåvinge.

Då vi steg ut på den sankna myren fick vi se en stor trollslända som vi genast kände igen. Det var en hane av bred trollslända. Vi förvånades storligen då arten knappt förekommer alls i Norrland. Trollsländor i Sverige uppger visserligen att arten kan företa vandringar, men att den vandrat långt upp i övre Norrland förstod vi måste vara en mindre sensation. Vi insåg behovet av att djuret dokumenterades. Sländan patrullerade fram och åter på nära håll längs myrens surdrag i 15 minuter utan att sätta sig. Vi försökte sedan fånga djuret. Efter omkring tio försök försvann djuret.

Vi fann här också en metalltrollslända och en eller två fjällmosaikslända, flera taigahumlor, två ljunghumlor, omkring 15 hushumlor, åtminstone sju rallarjordhumlor. Då vädret inte var oss nådigt växlade vi mellan nämnda lokal och parkeringsplatsen vid Leipapbäcken (7413494, 1679686) Här fann vi fler av nämnda humlor samt även trädgårdshumla. Freddy lyckades lokalisera två skogsödlor vid bäcken och ett tjugotal yngel av vanlig padda i ett närliggande dike.

Efter lunch åkte vi till Luspebryggan. Då vi svängde av väg 45 in på vägen mot Stora Lulevatten upptäckte vi två lavskrikor alldeles intill vägen. Vid femtontiden anlände vi till bron vid gamla materialvägen (7443978, 1673258). Det småregnade, men när regnet upphörde och solen nästan tittade fram visade sig ett 15-tal större trollsländor. En av dessa lyckades vi identifiera. Det var en fjällmosaikslända. I kvällningen jagade en jorduggla över ängarna intill jokken och resans första fladdermus sågs över skogen. Den enda fladdermus som påträffas här uppe är nordisk fladdermus. Natten tillbringade jag i tält medan Freddy utnyttjade bilen. Under natten såg han åter jordugglan och en rödräv stannade till framför bilen.

Då vi på morgonen var i färd med att förbereda oss för dagen noterade vi åtminstone två tretåiga hackspettar. Vi såg också en skogslämmel som korsade materialvägen, och en gråsiding på mycket nära håll. Då vi långsamt gled ifrån bron på den gamla vägen uppenbarade sig en järphöna på vägen och spatserade en god stund på vägen framför oss.

Vi körde sedan till parkeringsplatsen mitt för Luspebryggans gamla hållplats (7442846, 1673862) och gick ner till det välbyggda gedigna fågeltornet vid Stora Lulevatten. Fågelaktiviteten var ganska låg, men under oss näringssökte en gråsiding. Freddy fångade en violett blåvinge och jag fann ett antal humlor i ett par mindre mjölkörtsbestånd utmed järnvägsspåret. Jag fann två taigahumlor, en trädgårdshumla, en skogsjordhumla, åtminstone fem hushumlor och åtminstone två hanar av lapphumla.

Omkring kvart över tio lämnade vi Luspebryggan och åkte mot Gällivare. Längs väg 45 såg vi en skogshare och vid en myrkant c:a 22 kilometer från Gällivare lyckades Freddy få blid på en myrflickslända..

Mitt på dagen tog vi kontakt med Lars Bergendorf och Jan Bengtsson som anlät till Kiruna med tåg från Hälsingborg. Vi inväntade deras utkvittering av hyrbil och inköp av mat och kameratillbehör och åkte sedan till Övre Soppero och inkvarterade oss på Sopperogårdens kombinerade hotell och vandrarhem. Här intogs middag. Freddy och jag firade resultatet av uppresan, vilket kanske inte Lars Bergendorf och Jan Bengtsson gjorde, men de deltog gärna vid middagen ändå. Här gjorde jag en ny bekantskap. Detta var med älgörtssaft, vilken tycks ha beretts på samma sätt som fläderblomssaft. Det smakade utomordentligt, och kanske

framför allt denna kväll förmedlade en särpräglad touch av det karga storslagna övre Norrland.

Aftonen ägnades under c:a femton minuter åt humlor som näringssökte bland klöver- och andra läppblommiga blommor på små plättar med kortvuxet gräs utanför Sopperogården, men därefter åt aftonens matcher i fotbolls-VM.

11/7

Vi var medvetna om att Pav Johnsson Färjestaden och David Andersson Varberg var på väg från södra Sverige för att ansluta på ett sök efter tundragräsfjäril och eventuellt också tundratrollslända vid Pulsajärvi. Vi hade haft kontakt med dem under gårdagskvällen och under morgontimmarna och inväntade dem vid Sopperogården dit de anlände klockan halv nio. Vi rullade genast mot Pulsajärvi. Inledningsvis i god fart på asfalterade väg 45. Därefter huvudsakligen i god fart på grusväg. Då jag körde först bör mina möjligheter att se däggdjur ha varit störst. Cirka fem kilometer norr om Övre Soppero sprang en näbbmus över vägen. Djurets storlek stämmer bäst med dvärgnäbbmus, men lappnäbbmus kan inte uteslutas. Den var dock för stor och färgen var inte bra för att ha kunnat vara en mindre dvärgnäbbmus.

Tolv kilometer från väg 45 korsade en skogslämmel vägen och 16 kilometer från väg 45 sågs en skogshare. Ungefär sex kilometer därefter kom en mellansork tvärs över vägen i maklig fart. Ljuset var gott. Vid jämförelse med de åkersorkar jag sett tidigare under resan var detta djur större, hade mer bäverprofil som följd av det något tyngre huvudet, svansen ungefär halva kroppslängden, dovre brun färg och spretande svarta täckhår som avtecknade sig väl mot det ljusa gruset då djuret passerade mig ungefär fyra meter framför bilen.

Ett par kilometer senare kom en gråsidning, och efter 30 kilometer sågs en fjälllämmel.

Vi parkerade vid rengården och gick sedan på två hjulspår åt NNV. Detta är en kombinerad vandrings- och skoterled. Redan innan vi passerat jokken fann vi fjällabbar, fjällämlar, ljungpipare och lappsparvar. Efter omkring fem kilometer befann vi oss bland grus- eller sandåsarna vid Buåidesoavi (7610528, 1714296). Vi delade på oss och sökte oss upp mot åsen. Vid tre olika tillfällen stöttes fjärilar som rimligen var denna art, av tre olika personer var för sig. Så småningom lyckades Pav följa ett exemplar tills det landade ett ögonblick. Därefter lyckades Pav och David växelvis se vart djuret landade tills djuret stannade kvar så länge att alla hann fram och se djuret sitta på en sten under en kort stund.

mindre påfågelspinnare Buåidesoavi 11-07-11 Foto S. Lithner

tundragräsfjäril Buåidesoavi 2011-07-11 Foto Freddy Persson Gbg

Under sökandet efter fjärilen sågs tundrahumla vid två tillfällen, en trädgårdshumla, en vanlig groda (*Rana rana*) åtskilligt med fjällmosaikslända och en eller två glanstrollsländor som såg

ut att vara fjälltrollsländor, som uppehöll sig runt ett helt litet bestånd av halvmeterhög Salix på åsslutningen. Ett par smalnäbbade simsnäppor sågs i en av de mindre sjöarna. På vägen ner från åsen stötte vi på en kull dalripor och en larv av mindre påfågelsvärmare.

Väl klara med tundragräsjärilen var intresset för att söka efter tundratrollslända inte så stort. Skälen härtill var dels av fysisk karaktär, men vi hade också haft kontakt med Linda Strand efter det att hon varit i området tillsammans med Olof Jönsson och Jan Dahlén och letat under den 7:e och 8:e juli utan att finna någon. Vi återvände till Sopperogården.

12/7

Vi lämnade Sopperogården och åkte till Luossavaara med förhoppning om att lyckas höra den nordsångare som hörts här under flera dagar. Vi anlände dessvärre till lokalen klockan 11:45 vilket inte är någon lämplig tid för att lyssna på nordsångare, och fann den inte heller.

Vi fortsatte till Abisko där vi hoppades på väder lämpligt för ett besök på Borassatjåkka och sök efter högfjällsinsekter. Vi hade under gårdagen även fått BMS-larm om en ökenvarfågel vid Ottenby, en art jag vid tidpunkten ännu inte sett i Sverige. Jag hade dessutom lovat Freddy att han skulle vara i Göteborg senast kvällen den 17 juli då han skulle börja på ett nytt arbete dagen därpå. Freddy och jag hade för avsikt att stanna till vid Fjärilsvägen Grinduga för att titta på en del insekter och vid Ekeby Mosse utanför Sala för att titta på dvärgflickslända, och vid Fullsta i Dalarna för att titta på rostand, om denna fortfarande var kvar då vi närmade oss, då detta var en fågel Freddy gärna ville se.

Vädret var vid ankomsten till Abisko dåligt. Prognoserna för de följande två dyggen var likaledes dålig. Vi beslöt att invänta morgondagens väder och morgondagens prognoser. Jag lämnade Freddy tillsammans med Lars Bergendorf och Jan Bengtsson på Mountain Lodge och fortsatte själv upp till Kungleden i hopp om att längs denna hitta någon smågnagare. Vädret var dock ogynnsamt.

13/7

Jag hade för avsikt att leta efter smågnagare på väg E10 under morgontimmarna och väckte mig därför klockan 02:30. Då jag just skulle stiga i bilen kom en hökuggla svepande längs björkridån vid Abiskojåkka. På vägen upp mot Björklidens Hotell (7593015, 1618603) sprang en skogshare över vägen. Detta var den enda gnagare jag såg under morgonen. Ungefär mitt för östra tunnelmynningen (7591185, 1620224) sjöng en nordsångare. En vinterhämpling passerade över mig medan jag stod där.

Under sena morgonen sökte jag i väg- och dikesrenar längs väg E10, i Abisko Turist's stugområde och längs uppfarten till Björklidens hotell bland mjölkört, midsommarblomster och rödklöver efter humlor. Vid uppfarten till Björkliden fann jag en fjällhumla. Därutöver hittade jag bara trädgårdshumla, ljus jordhumla och lapphumla.

Vädret var ogynnsamt för besök på Borassatjåkka och prognoserna för såväl den 13:e som den 14:e var riktigt dåliga. Freddy och jag styrde därför kosan mot söder.

Vi närmade oss inte Gävle förrän ganska sent på kvällen och beslöt oss därför för att fortsätta färden åt söder.

14/7

Klockan 09:30 befann vi oss på väg E22 strax norr om avfarten till Öland. Det regnade intensivt och vindstyrkan var 14 – 15 meter/sekund. En sibirisk tundrapipare hade regelbundet observerats vid Bottorps Hamn sedan den 4/7. Emedan chansen att hitta en törnskata under rådande väderlek var synnerligen begränsad, medan chansen att hitta en

vadare var tämligen god fortsatte vi till Bottorps Hamn (6274065, 1526138). Freddy gick ut i regnet och blåsten och fann tundrapiparen, men då jag kom dit hade den flyttat på sig.

Vi for därefter till södra Öland. Regnet upphörde någon gång mellan klockan 16 och 17. Strax innan klockan 18 var Freddy och jag vid Ås Vandrarhem (6234606, 1540193) på väg ut att leta efter ökenvarfågeln. Då mottog vi BMS-larm som talade om att fågeln hade hittats igen. Freddy och jag var där tämligen snabbt.

ökenvarfågel Bondängen Ottenby 2011-07-14

Foto Stefan Lithner

Medan vi studerade ökenvarfågeln hade även den rödhuvade törnskatan vid Kvinsgröta (6243570, 1542521) lokaliserats, varför vi åkte dit och tittade även på den.

En kvällstur till Ölands Södra Udde ökade på vår resas antal däggdjursarter med fälthare, knobbsäl och dovhjort.

15/7

Då jag påbörjade inpackningen av våra väskor i bilen mötte jag en åkersork just utanför vandrarhemmets dörr. Väl nere vid Södra Udden mötte vi Rickard Ek som anlant bl.a. för att försöka få se vandrande smaragdflickslända. Vi gjorde honom sällskap, pratade med Per Österman, arbetande på stationen, som väl kände till i vilket nässelbestånd sländorna setts mest regelbundet. Vi fann åtskilliga exemplar, men den hårda vinden gjorde det svårt att ta bilder på dem.

Vi fortsatte sedan till Albrunna Kalkbrott (6245274, 1538191), där även Claes Kyrk anslöt. Här hittade vi den mindre kejsartrollsländan (*Anax parthenope*) som sedan en tid uppehållit sig här, men även kejsartrollslända, kilfläckslända, fyrfläckad trollslända, sjöttrollslända, tegelröd ängstrollslända och två hannar av vandrande ängstrollslända (*Sympetrum fonscolombii*). Däremot fann vi inte den vassmosaikslända som även skulle finnas här.

vandröding Albrunna Kalkbrott 2011-07-15

Foto Stefan Lithner

En mindre skogsmus ökade också på vår förteckning över däggdjur på resan. Detta stimulerade oss att göra ett snabbt besök vid Västerstadsviken för att även ha sett gråsäl på resan. Vi räknade in 35 djur, vilket gav 24 arter av däggdjur på resan.

Ett besök vid Tävelsrumsåsen (6279066k 1546872) mellan klockan kvart i ett och två gav nio arter dagfjärilar och fyra arter humlor. Vi gladdes åt almsnabbvinge och allmän bastardsvärmare., medan Freddy fick avnjuta en väpplingblåvinge utan mig. Ännu roligare tyckte jag att ett par arter som vi fotograferade på plats och som i första hand Freddy lyckades identifiera i efterhand var. Dessa var den gröna och kopparfärgade lövskalbaggen *Semylassa halensis* och den egentligen välkända och flitigt studerade ”Ribbystekeln” *Cerceris rybyensis*. (<http://www.haninge.org/vasterhaninge/Pdf/Rovstekeln.pdf>)

Semylassa halensis Tävelsrumsåsen 110715 Foto S Lithner

Cerceris rybyensis Tävelsrumsåsen 110715 Foto F Persson

Strax efter klockan två på eftermiddagen efter 661 mil i bil lämnade jag Freddy Persson på Kalmar järnvägsstation. Hem for jag via Bottorps Hamn och en snygg flyguppvisning på nära håll av den sibiriske tundrapiparen.